

MĂSURI PONDERALE ROMANO-BIZANTINE DESCOPERITE ÎN NORDUL DOBROGEI

DOREL PARASCHIV

Piesele ce fac obiectul notei de față sunt rezultatul unei periegeze realizate în luna mai 1997 în cetățile Argamum (nr. 1-4) și Murighiol (nr. 5). Publicarea acestora completează informațiile legate de utilizarea în Dobrogea a măsurilor ponderale emise în sistemul librei de autoritățile imperiale romane¹. În plus, pentru nordul provinciei, datele în acest sens sunt puțin concludente².

1. Greutate în formă de calotă sferică din plumb cu apucătoare din fier (fig. 1).

Nr. inv. 44630

Diametrul - 58 - 65 mm; înălțimea greutateii propriu-zise - 40 mm; din apucătoare se păstrează un fragment cu înălțimea de 14 mm.

Greutatea piesei după curățare - 840 gr. = 2, 56 libre.

Două piese asemănătoare au fost descoperite la Sacidava (1003 gr.)³ și Telița - Valea Morilor (870 gr.)⁴. Piesa de la Sacidava depășește cu puțin greutatea teoretică a trei libre (982, 35 gr.).

1. Pentru ponduri emise în sistemul librei romane, descoperite în Dobrogea, vezi: C. Moisil, CNA 15, 1940, 119 - 120, p. 292; idem. SCN 1, 1957, p. 284 - 293, nr. 53 - 78; P. Diaconu, SCIV 12, 1961, 4, p. 403 - 405; V. Culică, BSNR, 68 - 69, 1973 - 1975, p. 227, 230; Al. Popea, Pontica 7, 1974, p. 247 - 250; R. Ocheșeanu, N. Georgescu, BSNR, 70 - 74, 1976 - 1980, p. 455 - 458; R. Ocheșeanu, SCN 8, 1984, p. 89 - 94; idem, împreună cu T. Cleante, Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, 3-4, 1987, p. 173 - 174; idem, Pontica 24, 1991, p. 404 - 406; R. Ocheșeanu, SCN 9, 1989, p. 89 - 104; idem, BSNR 86 - 87, 1992 - 1993, p. 244 - 245, nr. 4, idem, în același volum, p. 249 - 252; V.H. Baumann, *Așezări rurale antice în zona gurilor Dunării. Contribuții arheologice la cunoașterea habitatului rural (sec. I - IV p. Chr.)*, Tulcea, 1995, p. 282, pl. LVI/3. De la Păcuiul lui Soare provine un pond din sticlă datat în sec. VI (Petre Diaconu, SCIV 12, 1961, 4 p. 403 - 405; IGLR 179)

2. Până în prezent a fost publicată o singură măsură ponderală provenită din nordul Dobrogei, de la Telița - Valea Morilor (V.H. Baumann, loc. cit.). Alte trei ponduri, descoperite la Aegyssus, Noviodunum și Diogetia, sunt amintite de R. Ocheșeanu (BSNR, 86 - 87, 1992 - 1993, p. 251, nota 1) și Al. Barnea (Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, București, 1991, p. 238). De la Dinogetia provine o balanță datată în jurul anului 561 (Gh. Ștefan, SCIV 1, 1950, 2, p. 152 - 162; IGLR 247), ce putea cântări mărfuri cu greutatea cuprinsă între una și 60 de libre.

3. R. Ocheșeanu, BSNR 86 - 87, 1992 - 1993, p. 249, nr. 2, pl. I/2.

4. Vezi nota 2.

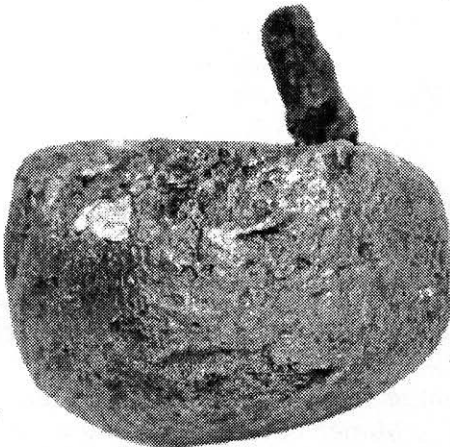

Fig. 1a

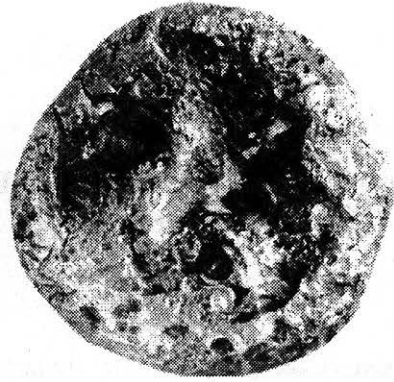

Fig. 1b

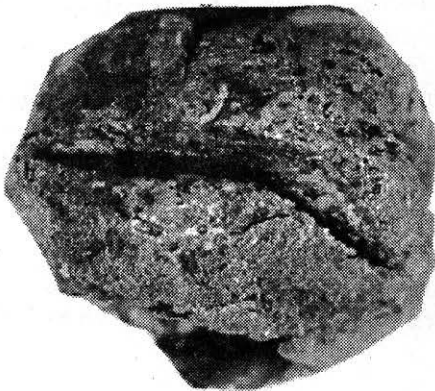

Fig. 2a

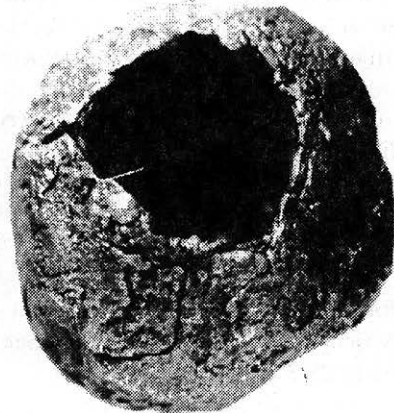

Fig. 2b

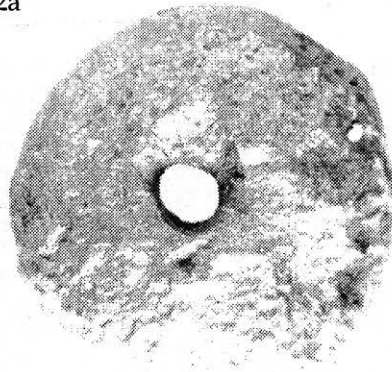

Fig. 3

Fig. 4a

Fig. 5a

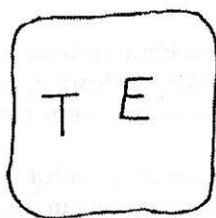

Fig. 4b

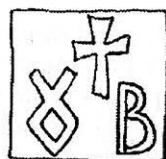

Fig. 5b

2. Greutate aproape sferică din plumb (fig. 2).

Nr. inv. 44631

Diametrul - 33 - 38 mm; Greutatea prezintă o adâncitură cilindrică cu lungimea de 27 mm și diametrul de 21 mm.

Greutatea piesei după curățare - 171, 62 gr. = 0,52 libre.

3. Greutate în formă de calotă sferică din plumb (fig. 3).

Nr. inv. 44523

Diametrul - 29 mm; Înălțimea - 8 mm; în centru prezintă un orificiu cu diametrul de 5 mm, probabil ca piesa să fie prinsă cu un fir.

Greutatea piesei după curățare - 55,5 gr. = 2,03 uncii.

4. Pond paralipedic din plumb. Nr. inv. 44524 (fig. 4)

Dimensiuni : 30 x 30 x 12 mm;

Greutate - 101, 31 gr.

Pe avers, pondul are gravată valoarea - *TE[TPOYNKION]* - 4 uncii.

Piesa este cu 7,77 gr. mai ușoară decât valoarea teoretică a *tremis* -ului (4 uncii).

Ponduri cu această inscripție (scrisă însă în întregime) au mai fost descoperite la Callatis⁵ și Tomis⁶. Pieseile amintite (emise de cetatea Tomis) prezintă legendă și pe

5. C. Moisil, SCN 1, 1957, p. 291, nr. 58 - 59, pl. VIII/3.

6. R. Ocheșeanu, SCN 9, 1989, p. 92, nr. 16, p. 94. nr. 39 - 40.

revers. Considerăm că pondul nostru este mai târziu, știut fiind faptul că în perioada romano bizantină interesul pentru decor dispare.

5. Pond paralipipedic din bronz. Nr. inv. 44629 (fig. 5)

Dimensiuni : 26 x 25 x 10 mm;

Greutate - 51,45 gr.

Pe avers piesa are gravată o cruce, iar sub aceasta, valoarea - XB (νομισματα) - 12 nomisme (solidi).

Pondul are cu 3,13 gr. mai puțin decât valoarea teoretică a *sextans*-ului (2 uncii).

În general aceste ponduri au valoare exprimată în uncii⁷. Singura piesă descoperită în Scythia Minor ce are valoarea exprimată în nomisme (IB) provine de la Rasova⁸. Un *sextans* descoperit la Tomis are gravată, între literele ce exprimă valoarea, o cruce asemănătoare cu a noastră⁹. Ambele piese amintite sunt din bronz și se datează în a doua jumătate a secolului IV sau în secolul următor.

Diferențele față de greutatea teoretică în sistemul libral trebuie explicate fie prin corodarea metalului, fie prin imperfecțiunile de fabricare¹⁰. Dealtfel, exceptând prima piesă (care este incompletă) erorile față de unitatea etalon nu sunt prea mari - între - 7,12% (piesa nr. 4) și +4,85% (piesa nr. 2).

Elemente suficiente de datare nu avem decât pentru pondul de la Murighiol. Faptul că sistemul minei grecești a fost utilizat în Dobrogea până în timpul domniei lui Septimius Severus¹¹, ca și contextul descoperirii greutateilor de la Argamum (la suprafața solului, fiind utilizate deci pe ultimile niveluri de locuire), determină datarea acestora tot în epoca romano-bizantină.

ROMANO-BYZANTINE WEIGHTS DISCOVERED IN NORTHERN DOBRUDJA

- Abstract -

Following a surface research in the cities Argamum and Halmyris five ponderal weights were discovered (four of them leaden and one bronzen), emitted in the system of Roman libra. The theoretical weight of these objects is between two ounces and three librae.

Two of these pieces (no 4 and 5) have inscriptions which show the value - four ounces and 12 nomismae respectively.

List of illustration

Fig. 1-4 : Weights discovered at Argamum.

Fig. 5 : Weight discovered at Halmyris.

7. C. Moisil, SCN 1, p. 291, nr. 61, pl. IX/1; R. Ocheșeanu, SCN 8, 1984, p. 90, nr. 4-8, pl. I; idem, SCN 9, 1989, p. 91, nr. 2-3, 10-14, p. 92, nr. 22-26, p. 93, nr. 31, 35, p. 94, nr. 41-43, p. 95, nr. 64.

8. R. Ocheșeanu, T. Cleante, *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos*, 3-4, 1987, p. 173, 174.

9. R. Ocheșeanu, SCN 8, 1984, p. 90, nr. 4, pl. I.

10. C. Moisil, SCN 1, 1957, p. 253; R. Ocheșeanu, SCN 9, 1989, p. 97-103. Diferențele de greutate față de unitate etalon ajung până la $\pm 20\%$.

11. R. Ocheșeanu, RBN, 121, 1975, p. 81-90; idem, SCN 9, p. 90.